

MONTESORI VOOR THUIS

HOE JE PEUTERS ONTSPANNEN OPVOEDT TOT
NIEUWSGIERIGE EN ZELFSTANDIGE KINDEREN

SIMONE DAVIES

ILLUSTRATIES
HIYOKO IMAI

UITGEVERIJ BRANDT | AMSTERDAM 2019

INHOUD

1 INLEIDING

- Anders naar peuters kijken 10
- Waarom ik dol ben op peuters 12
- Wat je over peuters moet weten 14
- Een peuter opvoeden volgens de Montessoribenadering 16
- Hoe haal je zoveel mogelijk uit dit boek 18

2 INLEIDING IN MONTESSORI

- Een korte geschiedenis van Montessori 20
- Traditioneel onderwijs versus Montessorionderwijs 21
- Enkele Montessoriprincipes 22

3 MONTESSORIWERKJES VOOR PEUTERS

- Montessoriwerkjes voor het hele kind 32
- Wat kenmerkt een Montessoriwerkje? 33
- Hoe laat je een kind een werkje zien? 34
- Algemene principes om te onthouden 35
- Een werkje klaarzetten 39
- Soorten werkjes 42
  - oog-handcoördinatie 42
  - muziek en beweging 45
  - praktische vaardigheden voor alledag 47
  - knutselen en tekenen 52
  - taal 54
- Enkele opmerkingen over buitenspelen en de natuur 68
- Hoe zit het met ander speelgoed? 70

4 JE HUIS INRICHTEN

- Ruimtes inrichten in Montessoristijl 74
- Ruimte voor ruimte 75
  - Hal 75
  - Woonkamer 75
  - Keuken 76
  - Eethoek 77
  - Slaapkamer 77
  - Badkamer 78
  - Knutsel- en tekenhoek 78
  - Knus plekje om te lezen 79
  - Buiten 79
- Algemene principes om in gedachten te houden 81
  - De rommel te lijf 81
  - Maak het gezellig 82
  - Je huis zo inrichten dat het werk bespaart 82
  - Ruimtes delen 83
  - Weinig ruimte 83
- Het belang van een huiselijke omgeving 84
- Tour door het huis van... 87

5 HOE VOED JE EEN NIEUWSGIERIG KIND OP DAT ZICH GEZIEN EN GEHOORD WEEET

STIMULEER DE NIEUWSGIERIGHEID VAN JE KIND

- Vijf ingrediënten waarmee je nieuwsgierigheid voedt 94
  - Vertrouw op je kind 94
  - Een rijke leeromgeving 95
  - Tijd 95
  - Een veilige en stabiele basis 95
  - Koester de verwondering 96
- Zeven principes voor nieuwsgierige kinderen 96
  - Volg het kind 97
  - Stimuleer leren door ervaren 97
  - Betrek je kind bij het huishouden 98
  - Langzaamaan 98
  - Leer mij het zelf te doen 100
  - Stimuleer creativiteit 102
  - Observeren 104

ACCEPTTEER JE KIND ZOALS HIJ IS

- Laat peuters weten dat ze belangrijk zijn, erbij horen en geaccepteerd worden 107
- Wees de tolk van je kind 108
- Alle emoties zijn toegestaan, niet al het gedrag 109
- Geef je kind feedback in plaats van complimenten 110
- Rollen en etiketten 112

6 MEEWERKEN EN VERANTWOORDELIJKHEID

MEEWERKEN

- Waarom we bij de Montessoribenadering niet dreigen, paaien of straffen 116
- Samen met je peuter problemen oplossen 118
- Manieren om je kind erbij te betrekken 121
- Als je zo praat, help je ze om te luisteren 121
- Stel je verwachtingen bij 124
- Bonus – Maak een briefje 126

GRENZEN STELLEN

- Grenzen stellen is oké 128
- Wees duidelijk over grenzen 129
- Wees zachtvaardig en consequent 130
- Erken negatieve gevoelens 132
- Omgaan met driftbuien 134
- Contact maken als je kind weer kalm is 136
- Herstelwerkzaamheden en het weer goedmaken 136
- Tips voor het stellen van grenzen 141
- Een handige checklist voor grenzen stellen 141

7 IN PRAKTIJK BRENGEN

DAGELIJKSE VERZORGING

- Dagelijks ritme 144
- Rituelen 146
- Aankleden en de deur uitgaan 147
- Eten 151
- Slapen 155
- Tandenpoetsen 158

OMGAAN MET VERANDERING

- Zindelijkheid 159
- Afscheid nemen van de speen 162
- Broertjes en zusjes 163

NUTTIGE VAARDIGHEDEN OM JE KIND AAN TE LEREN

- Delen 169
- Leren hoe je een volwassene onderbreekt 170
- Vaardigheden voor introverte peuters 171
- Een fase van slaan/bijten/duwen/gooiën 172
- Concentratie opbouwen 176
- Omgaan met frustratie 177
- Als je kind aan je hangt 178
- Beeldschermtijd 180
- Meertaligheid 181

8 DE VOLWASSENE ZIJN

- Vorbereiding door de volwassene 186
- Zorg goed voor jezelf 187
- Kweek een leergierige houding 188
- Begin en eindig de dag goed 188
- Oefenen met in het hier en nu zijn 189
- Observeren 191
- Vervul je emotionele behoeften en die van je kind 191
- Het tempo vertragen 192
- De gids van je kind zijn 194
- Het huis als hulpmiddel gebruiken 195
- Eerlijk zijn 196
- Verantwoordelijkheid nemen voor je leven en je keuzes 196
- Van je fouten leren 197
- Vier het moment 198
- Zelfbewustzijn 198
- Blijven oefenen 199

9 SAMENWERKEN

- En de anderen dan? 202
- Ouders zijn ook mensen 203
- Voorkeur voor een van de ouders 203
- De sleutel tot samenwerken als gezin 204
- De familie meekrijgen 207
- Grootouders en verzorgers 207
- Conflict in het gezin 208
- Scheiden hoeft geen lelijk woord te zijn 209

10 EN DAARNA

- Vorbereiding op de (voor)school 212
- De jaren die volgen 213
- Het is tijd voor een omslag in het onderwijs 217
- Het is tijd voor vrede 217

ECHTE VERHALEN

OP BEZOEK BIJ MONTESSORIGEZINNEN

- Australië** 220
  - Kylie, Aaron, Caspar, Otis en Otto
  - Hoe wij Montessoriën
- Mongolië** 221
  - Enerel, Bayanaa, Nimo en Odi
  - Mininimoo
- Canada** 222
  - Beth, Anthony en Quentin
  - Ons Montessorileven
- Verenigde Staten** 223
  - Amy, James, Charlotte en Simon
  - Montessori in het Midwesten
- Mijn gezin** 224
  - Simone, Oliver en Emma
  - Australië en Nederland
- Mijn lokaal** 225
  - Jacaranda Tree Montessori
  - Amsterdam

Verder lezen 226

Dankwoord 228

Bijlagen:

- In plaats van dit, zeg dat. 232
- Waar vind je Montessorimaterialen en -meubels 234
- Over Montessorischolen
  - Waar let je op in een Montessorischool 236
  - Hoe ziet een gewone dag op een Montessorischool eruit? 237
  - Is Montessori voor elk kind geschikt? 238
  - Hoe verloopt de overgang van een Montessorischool naar een traditionele school? 239
- Gevoelens en behoeften 240
- Recept voor speelklei 242
- Lijst van Montessori-activiteiten voor peuters 244

ANDERS NAAR PEUTERS KIJKEN

Peuters zijn onbegrepen kleine mensen. Ze worden maar lastig gevonden. Er zijn weinig goede voorbeelden te vinden van hoe je op een liefdevolle, geduldige en ondersteunende manier met peuters kunt omgaan.

Ze kunnen net lopen, gaan graag op verkenning uit, ze zijn bezig te leren hoe ze met woorden kunnen communiceren en hebben nog weinig beheersing over hun impulsen. Ze vinden het moeilijk stil te zitten in restaurants of cafés, gaan rennen zodra ze daarvoor ruimte zien, hebben driftbuien (liefst op de meest ongelegen momenten of plekken) en raken alles aan wat ze interessant vinden. Peuters worden de *terrible two's* genoemd. Ze luisteren niet. Ze gooien met dingen. Ze willen niet slapen/eten/op de pot.

Toen mijn kinderen klein waren, vond ik het onprettig om ze met dreigen, paaien en time-outs zover te krijgen dat ze meewerkten, maar een andere aanpak vinden was moeilijk. Op de radio hoorde ik eens een interview – mijn oudste was nog heel klein – met iemand die vond dat een time-out als straf negatieve gevolgen heeft. Je sluit het kind buiten op het moment dat het steun nodig heeft en dan wordt het boos op de volwassene in plaats van zijn gedrag aan te passen. Ik luisterde met gespitste oren en hoopte dat ik zou horen hoe ouders het *anders* konden aanpakken, maar in het gesprek werd daar niet op ingegaan. Sinds die tijd is het mijn missie om antwoorden te vinden.

Toen ik als kersverse ouder de eerste keer een Montessorischool binnenstapte, werd ik meteen verliefd. De omgeving was zo weloverwogen ingericht en uitnodigend. De leerkrachten waren benaderbaar en spraken respectvol tegen onze baby en tegen ons. We zetten onze namen op de wachtlijst en schreven ons in voor de ouder-peutercursus.

Wat heb ik tijdens deze lessen veel geleerd over peuters en over de Montessori-aanpak. Peuters doen het goed in een omgeving die hen uitdaagt; ze willen graag begrepen worden en ze zuigen de wereld om zich heen op als een spons. Het drong tot me door dat ik goed met peuters kon omgaan: ik begreep hun perspectief, en ik was gefascineerd door de manier waarop ze leren.

Ik had het geluk dat ik als klassenassistent aan de slag kon bij Ferne van Zyl in Sydney. Mijn Montessoriopleiding volgde ik in 2004 bij de Association Montessori Internationale. Maar toen we van Sydney naar Amsterdam verhuisden, bleken

er tot mijn verrassing in onze nieuwe thuishaven geen ouder-kindcursussen op Montessoribasis te bestaan. Dus het duurde niet lang voordat ik mijn eigen school begon: Jacaranda Tree Montessori, waar ik ouder-kindcursussen geef, ouders help op een andere manier naar hun peuter te kijken en om de Montessori-aanpak ook thuis een plek te geven.

Nog altijd geniet ik van wat ik leer en heb geleerd van de kleine duizend peuters en hun ouders die ik in de loop der jaren op cursus heb gehad. Ik heb het Positive Discipline-trainingsprogramma voor leerkrachten gevolgd en ben geschoold in geweldloze communicatie. Ik lees talloze boeken en artikelen, spreek leerkrachten en ouders en luister naar radioprogramma's en podcasts. En ik heb veel opgestoken van mijn eigen kinderen, die van peuters zijn opgegroeid tot pubers.

Wat ik geleerd heb, wil ik delen. Ik wil de wijsheid van Montessori in makkelijke taal verwoorden die je eenvoudig thuis kunt toepassen. Met dit boek heb je een eerste stap gezet in je eigen zoektocht naar een andere manier van omgaan met je peuter. Het maakt niet uit of je kind naar een Montessorischool zal gaan of niet.

Je krijgt de handvatten om met je kinderen samen te werken, ze te leiden en te ondersteunen, vooral als ze het moeilijk hebben. Je leert hoe je je huis kunt inrichten zodat er geen chaos is, en hoe je kalmte in je gezinsleven kunt brengen. Hoe je een 'ja'-ruimte voor je kind kunt creëren waar het naar believen op onderzoek kan uitgaan. En je zult ontdekken hoe je thuis Montessoriwerkjes kunt aanbieden die geknipt zijn voor peuters.

Dat is niet iets wat van de ene op de andere dag gebeurt. Je wilt ook helemaal geen Montessoriklaslokaal nabouwen. Het begint klein, met wat je al hebt: berg een deel van het speelgoed weg zodat je kunt wisselen en kijk goed naar kinderen terwijl ze opgaan in wat ze interesseert. Langzaam maar zeker merk je dat je steeds meer Montessori-ideeën toepast in je huis en bij de dagelijkse gang van zaken.

Ik hoop je te kunnen laten zien dat je op een andere, vreedzame manier met peuters kunt omgaan. Ik wil je helpen het zaadje te planten voor de opvoeding van een nieuwsgierig en verantwoordelijk mens, te werken aan de relatie met je kind, een relatie waar je nog vele jaren aan verder zult bouwen, en de filosofie van dr. Montessori iedere dag in praktijk te brengen.

Het is tijd om door de ogen van peuters te leren kijken.

EEN KORTE GESCHIEDENIS VAN MONTESSORI

Maria Montessori werd geboren in 1870. Ze was een van de eerste vrouwelijke artsen in Italië. Aan het eind van de negentiende eeuw was ze werkzaam in een kliniek in Rome, waar ze arme families behandelde. Ze zette zich niet alleen in voor de gezondheid van haar patiënten, maar voorzag hen ook van andere zorg en van kleding.

In een opvanghuis in Rome observeerde ze kinderen met emotionele en geestelijke beperkingen, die daar in een omgeving verbleven zonder enige zintuiglijke prikkeling. Op zeker moment zag ze de kinderen broodkruimels van de vloer pakken: niet om op te eten, maar om hun tastzin te stimuleren. Ze kwam tot de conclusie dat voor deze kinderen het antwoord in onderwijs gezocht moest worden, niet in gezondheidszorg. Dr. Montessori begon zonder enige vooropgezette methodologie. Ze paste de objectieve en wetenschappelijke observatiemethodes toe die ze tijdens haar studie had geleerd om te zien wat deze kinderen aansprak, om te begrijpen hoe ze leerden, en hoe zij dat leerproces kon ondersteunen. Ze verdiepte zich in onderwijsfilosofie, psychologie en antropologie en ontwikkelde lesmateriaal. Uiteindelijk legde het merendeel van deze kinderen het staatsexamen met goed gevolg af, vaak zelfs met hogere cijfers dan kinderen zonder beperkingen. Hierdoor werd dr. Montessori bejubeld als wonderdoener.

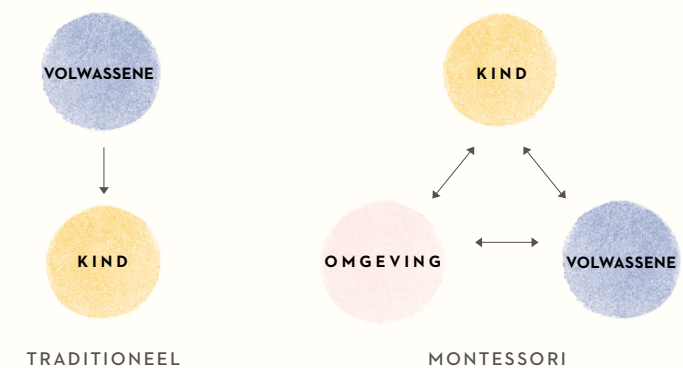
Al snel kon ze haar ideeën uittesten in het Italiaanse onderwijssysteem. Ze kreeg het verzoek om in de sloppenwijken van Rome een plek te creëren waar jonge kinderen opgevangen konden worden terwijl hun ouders aan het werk waren. Zo opende het eerste Casa dei Bambini – het Kinderhuis – in 1907 zijn deuren.

Het duurde niet lang voordat haar werk in de belangstelling kwam en internationale bekendheid kreeg. Inmiddels zijn op alle continenten, Antarctica uitgezonderd, Montessorischolen en -opleidingsprogramma's te vinden. Wereldwijd zijn er 20.000 Montessorischolen, waarvan 4.500 in de vs. Amsterdam, waar ik woon, heeft met 800.000 inwoners meer dan twintig Montessorischolen voor kinderen in de leeftijd van peuters tot achttien jaar. Larry Page en Sergey Brin (oprichters van Google), Jeff Bezos (oprichter van Amazon), Jacqueline Kennedy-Onassis (voormalige First Lady) en Gabriel García Márquez (winnaar Nobelprijs voor de Literatuur) hebben allemaal op een Montessorischool gezeten.

Dr. Montessori is in het onderwijs gebleven. Terwijl ze op verschillende plekken in de wereld woonde – van een ballingschap in India tijdens de Tweede Wereldoorlog tot aan haar dood in Nederland in 1952 – heeft ze haar ideeën voor kinderen van alle leeftijden verder uitgewerkt. Ze noemde haar werk 'een leergang voor het leven'. Dat wil zeggen: niet slechts voor in het klaslokaal, maar voor in het dagelijks leven.

TRADITIONEEL ONDERWIJS VERSUS MONTESSORIONDERWIJS

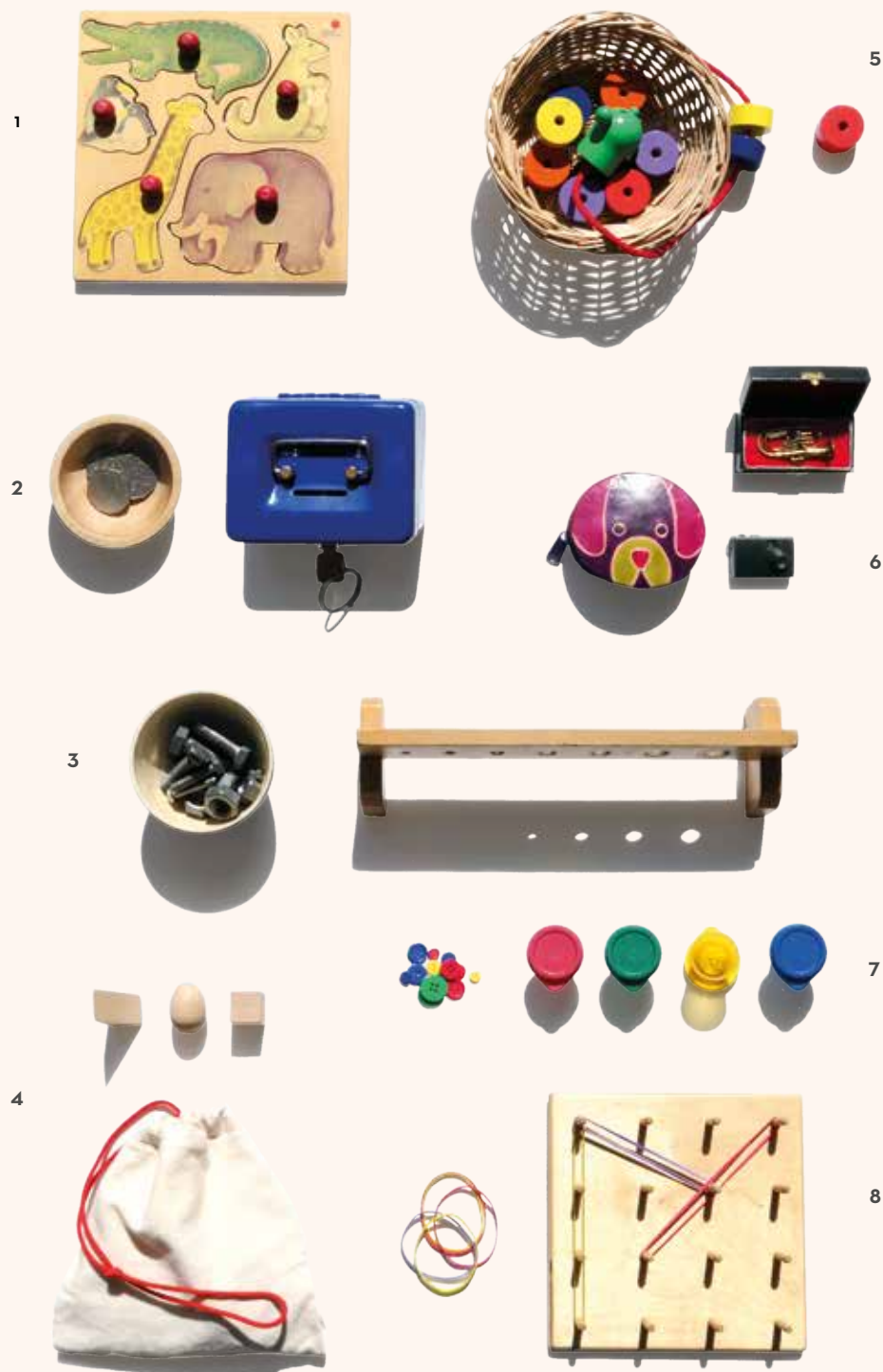
Bij traditioneel onderwijs staat de leerkracht meestal voor de klas, hij of zij bepaalt wat de kinderen moeten leren en onderwijst wat ze moeten weten: een top-downaanpak. Deze aanpak leidt tot eenheidsworst: iedereen krijgt hetzelfde voorgeschoteld. De leerkracht besluit dat iedereen op dezelfde dag eraan toe is om bijvoorbeeld de letter 'a' te leren.

In Montessorionderwijs is er sprake van een dynamische relatie tussen het kind, de volwassene en de leeromgeving. Het kind bepaalt zijn eigen leerproces en wordt daarin ondersteund door de volwassenen en zijn omgeving. De materialen liggen op planken, gerangschikt van makkelijk naar moeilijk. Elk kind werkt het materiaal op zijn eigen tempo door, geleid door zijn belangstelling op dat moment. De leerkracht observeert en wanneer het erop lijkt dat het kind het ene materiaal onder de knie heeft, krijgt het een lesje over een volgend werkje.

In het diagram hierboven wijzen de pijlen bij het Montessorionderwijs beide kanten op. Er is sprake van een wisselwerking tussen het kind en zijn omgeving. De omgeving is aantrekkelijk voor het kind, en het kind leert met de materialen uit de omgeving. Er is ook een wisselwerking tussen de omgeving en de volwassene. De volwassene bereidt de omgeving voor, observeert en brengt zo nodig veranderingen aan als het kind daaraan behoefte heeft. Tussen het kind en de volwassene bestaat een dynamische relatie, gebaseerd op wederzijds respect. De volwassene observeert het kind en zal alleen assisteren als het nodig is. Daarna trekt hij zich terug en laat het kind zijn vaardigheden zelf verder ontwikkelen.

In haar werk hamert dr. Montessori erop dat Montessorionderwijs **niet tot doel**

OOG-HANDCOÖRDINATIE

NR. 1 VORMENPUZZEL

Deze vormenpuzzel heeft vijf stukken, perfect voor een jonge peuter. Met de kleine knopjes kan hij zijn greep verfijnen. Vanaf ongeveer 18 maanden.

NR. 2 PLAATSWERKJE

Het kind werkt aan zijn plaatsingsvaardigheid door een munt in een gleufje te stoppen. Bij ons in de klas een van de favoriete werkjes voor kinderen vanaf 16 maanden.

NR. 3 BOUTEN EN MOEREN

Met deze set leert een kind uitstekend om bouten en moeren van klein naar groot te ordenen, en om te oefenen met de moer op de bout draaien. Het kind begint met de bouten in de juiste gaten te plaatsen. Oudere peuters werken graag aan deze vaardigheid. Vanaf ongeveer 2 jaar.

NR. 4 VOELZAKJES

Deze zakjes zijn bedoeld om een voorwerp via de tastzin te identificeren. Je kunt er voorwerpen rondom een bepaald thema in stoppen, paren van voorwerpen of - het allermoeilijkste - willekeurige voorwerpen uit je huis. Vanaf 2,5 jaar.

NR. 5 RIJGEN

Met rijgen oefenen kinderen om iets met twee handen tegelijk te doen. Je kunt de grootte van de kralen en de dikte van het koord variëren, afhankelijk van hun behendigheid. Vanaf 16 maanden.

NR. 6 OPENEN EN SLUITEN

Kinderen vinden het heerlijk om een voorwerpje te vinden in een oude portemonnee, in jampotjes of doosjes met verschillende sluitingen, zoals ritsen, drukkers of knipsluitingen. Vanaf 18 maanden.

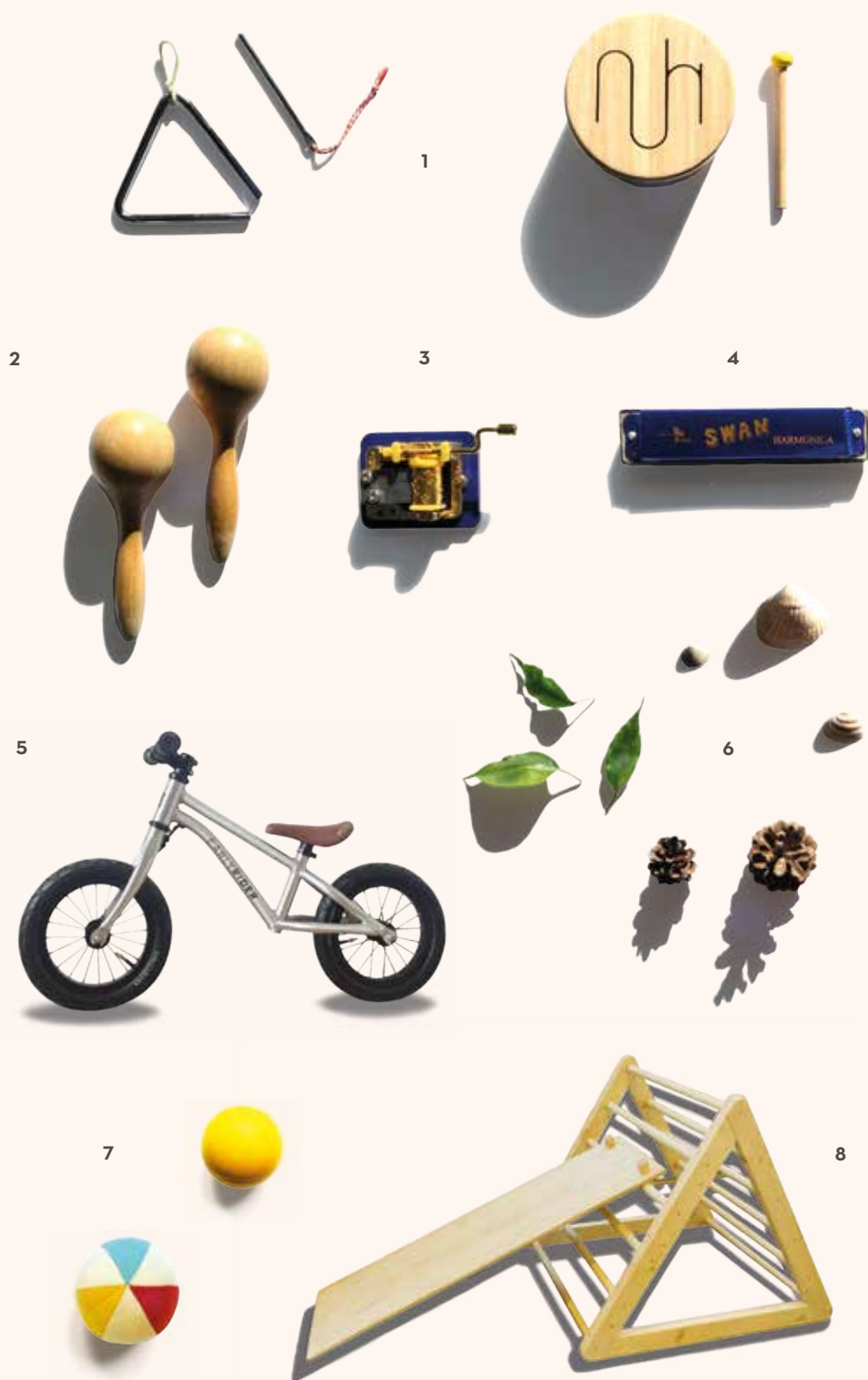
NR. 7 SORTEREN

Sorteren op type, kleur en grootte vinden peuters interessant. Knoopjes op kleur sorteren is voor kinderen vanaf 2 jaar.

NR. 8 SPIJKERBORD EN ELASTIEKJES

Ik vind het heerlijk om kinderen hun oog-handcoördinatie te zien oefenen met dit werkje. Ze leren hoe ze elastiekjes over verschillende spijkers moeten trekken, wat de nodige concentratie vergt. Oudere kinderen gebruiken deze activiteit om leuke patronen te maken. Vanaf ongeveer 2 jaar.

MUZIEK EN BEWEGEN

NR. 1 SLAGINSTRUMENTEN

Geluid produceren door op een instrument te slaan is geschikt voor jonge en oudere peuters. Denk aan triangels, trommels, buistrommen en xylofoons. Help jonge peuters als dat nodig is. Houd bijvoorbeeld de triangel op zodat het kind ertegen kan slaan.

NR. 2 SCHUDINSTRUMENTEN

Instrumenten die geluid produceren als je ermee schudt, zijn de makkelijkste om mee te beginnen. Ik ben dol op de vele vormen van sambaballen die te krijgen zijn, van schudeieren tot de traditionele soort. Ga op zoek naar regenmakers, die kalmerende geluiden produceren als de kralen vallen of geschud worden. Voor peuters van alle leeftijden.

NR. 3 MUZIEKDOOSJE

Een hendel draaien om muziek te maken vinden peuters fijn. Jongere peuters zullen misschien wat hulp nodig hebben, waarbij de volwassene het doosje vasthoudt en de peuter het hendeltje draait. Kies voor jonge peuters grote, stevige muziekdoosjes uit. Oudere peuters houden van de uitdaging om een kleinere muziekdoos te bedienen (zoals afgebeeld op de pagina hiernaast). Voor peuters van alle leeftijden.

NR. 4 BLAASINSTRUMENTEN

Eenvoudige instrumenten als een harmonica of blokfluit zijn leuk voor peuters. Ze kunnen experimenteren met ritme, snelheid, volume en met verschillende noten. Voor oudere peuters.

NR. 5 LOOPFIETS

Als je kind lang genoeg is, dan is een loopfiets een goed alternatief voor de

traditionele driewieler. Peuters komen vooruit door zich met hun voeten af te zetten. Als ze vaart hebben, zullen ze hun voeten optrekken en de fiets laten uitrollen. Zo wennen ze eraan om hun evenwicht te bewaren op twee wielen, een nuttige stap voordat ze leren fietsen. Als ze eraan toe zijn, stappen veel kinderen over naar een normale fiets zonder zijwieltjes. Vanaf ongeveer 2 jaar.

NR. 6 BUITEN

De natuur in trekken, dingen verzamelen en knutselen met de schatten die jullie tijdens de wandeling hebben gevonden. Het zijn maar een paar voorbeelden van hoe je samen met jonge kinderen kunt genieten van de natuur. Ga vaak naar buiten; doe alleen waterdichte kleding aan als het nodig is. Voor peuters van alle leeftijden.

NR. 7 BALLEEN

Als je verschillende soorten ballen meeneemt naar buiten, stimuleer je technieken als schoppen en rollen, maar ook coördinatie, kracht en natuurlijk plezier. Peuters kunnen beter buiten met ballen spelen zodat ze genoeg ruimte hebben. Voor peuters van alle leeftijden.

NR. 8 GLIJBAAN

Deze Pikler-glijbaan kan binnen gebruikt worden en is in hoogte verstelbaar. Peuters vinden het waarschijnlijk even leuk om op de glijbaan te klimmen als om eraf te glijden. Je kunt ook op zoek gaan naar een glijbaan in een speeltuin, het liefst een waarop ze zelfstandig kunnen spelen. Voor peuters van alle leeftijden.

TOUR DOOR HET HUIS VAN...

OOSTENRIJK

**Tijd om inspiratie op te
doen in het huis van Anna
van Eltern vom Mars**

*Laten we eens rondkijken
in Anna's Montessorihuis in
Oostenrijk. De spullen zijn op
kinderhoogte geplaatst en de
ruimte is mooi en eenvoudig.
Alles staat en ligt klaar voor het
kind. Het sobere kleurenpalet
werkt kalmerend. Hier zou ik
graag wonen!*

6. Stimuleer creativiteit

‘Hoe meer ervaring een kind opdoet met doelgerichte activiteiten en het oplossen van problemen, hoe praktischer, creatiever en effectiever zijn verbeeldingskracht zal worden.’

Susan Stephenson, *The Joyful Child*

Het is een veelgehoorde misvatting dat de Montessori-aanpak de creativiteit en verbeeldingskracht van kinderen niet stimuleert of ondersteunt. Redenen die daarbij genoemd worden zijn bijvoorbeeld dat het Montessorimateriaal voor één bepaald doel bestemd is en niet om vrij mee te spelen. Dat er geen speelhoeken in het lokaal zijn en dat we fantasie bij kinderen onder de zes niet stimuleren (we concentreren ons liever op de concrete wereld).

Verbeeldingskracht is niet hetzelfde als fantasie

Fantasie betekent dat je iets bedenkt dat in werkelijkheid niet bestaat. Kinderen jonger dan zes jaar kunnen moeilijk onderscheid maken tussen wat verzonnen is en wat echt. In het onderzoek ‘Do Monsters Dream? Young Children’s Understanding of the Fantasy-Reality Distinction’ van Tanya Sharon en Jacqueline D. Woolley uit 2017, kregen jonge kinderen plaatjes te zien van fantasiedieren en bestaande dieren. Driejarigen hadden veel moeite om de fantasieplaatjes te onderscheiden van de afbeeldingen van echte dieren.

Je ziet het ook gebeuren bij een kind dat bang is voor iets in een boek of in een ander medium. Van draken en monsters tot beelden die ze op het journaal zien: voor hen voelen ze allemaal even echt aan.

We benutten onze verbeeldingskracht wanneer ons brein iets creatiefs doet met alle informatie die we hebben opgeslagen. Bij de Montessori-aanpak gebruiken we de realiteit als basis tijdens de eerste levensjaren van kinderen; we planten de zaden voor een leven als creatieve en fantasierijke wereldburgers. Om een stevige basis te leggen, zorgen we voor praktische en tastbare ervaringen met de werkelijkheid om hen heen. Als kinderen ongeveer 2,5 jaar oud zijn, zul je zien dat ze ‘doen-alsof’ in hun spel verwerken. Dat is een teken dat ze de realiteit verwerken (verbeeldingskracht). Ze spelen vaders- en-moedertje, bakken koekjes voor ons, doen alsof ze onderwijzer zijn. Ze zijn dan creatief, zonder overspoeld te worden door begrippen als draken, monsters of andere zaken die ze niet kunnen zien of ervaren (fantasie).

Voor dergelijk spel kun je het beste onbestemde materialen gebruiken: sjaals en lappen stof zijn op vele manieren te gebruiken, terwijl een brandweerpak maar op één manier gebruikt kan worden.

Deze focus op de realiteit begrenst de creativiteit van kinderen niet; hij zal die juist vergroten. In hun puberteit zul je merken dat hun verbeeldingskracht tomeloos is. Ze zullen de meest creatieve oplossingen bedenken voor wereldproblemen en maatschappelijke verandering.

Hoe zit het met artistieke creativiteit?

Zoals in hoofdstuk 4 is besproken, kun je met een rijke en uitnodigende ruimte de artistieke creativiteit van kinderen bevorderen. Je kunt:

- Mooie materialen neerzetten op kinderhoogte.
- Creativiteit aanmoedigen met aantrekkelijke dienbladen waarop materialen staan die toegesneden zijn op de leeftijd van je peuter.
- Schoonheid onderdeel maken van je huis door kunst op te hangen en planten neer te zetten. Kinderen zullen de schoonheid in zich opnemen en erdoor geïnspireerd raken.
- Kwaliteit boven kwantiteit kiezen als het om materialen gaat.

Daarnaast zijn er enkele belangrijke principes die je kunt toepassen om de artistieke creativiteit van je kind te stimuleren.

- Laat kinderen materialen vrijelijk gebruiken (geef ze liever geen kant-en-klare setjes of kleurboeken, die schrijven voor wat ermee kan).
- Wees bereid om je peuters creativiteit te bevorderen door er tijd voor vrij te maken en neem de rommel en verkenning die daarbij hoort voor lief. Zorg voor een plekje dat vies mag worden; ontspan, doe mee en wees samen creatief.
- Vragen in plaats van vertellen. Zelf ontdekken stimuleer je door niet te instrueren.
- Sta verveling toe. Als je overdag vrije tijd inbouwt waarin je kind kan zitten niksen (niets gepland en geen technologie om zich mee te vermaken), krijgt hij de kans om zich te vervelen. Dan kan hij dagdromen, ideeën krijgen en nieuwe verbanden ontdekken. Een verveelde geest zoekt stimulatie en zal daardoor creatiever worden.
- Kijk naar het proces en niet naar het resultaat. Focus op wat het kind doet door het te beschrijven: ‘Je maakt grote cirkels.’ ‘Ik zie dat je twee kleuren hebt gemengd.’
- Maak je kind duidelijk dat er bij dit werk geen fouten bestaan. Dat je kunt experimenteren en ervan leren als iets anders uitpakt dan verwacht.

Maar bovenal: heb er plezier in om je kind te inspireren, samen te ontdekken en te creëren.

7. Observeren

Vaak zeggen Montessorileerkrachten tegen ouders: ‘Probeer gewoon je kind te observeren.’ *Wat zal ik observeren aan mijn kind? Waarom? Hoe?*

Observeren is kijken en zien zonder oordeel of analyse. Zoals een videocamera die een situatie objectief vastlegt en niet zelf analyseert wat er te zien is.

Een Montessorileerkracht zou bijvoorbeeld de volgende observatie kunnen schrijven over een leerling: ‘Jan laat het potlood in zijn rechterhand los. Het valt op de grond. Hij kijkt naar buiten. Hij verplaatst zijn gewicht van de rechter- naar de linkervoet. Hij hurkt. Hij pakt het potlood op met duim en wijsvinger van de rechterhand.’

Door te observeren leggen we op wetenschappelijke wijze vast wat we zien in tegenstelling tot overhaast reageren of iets veronderstellen. **Door deze informatie kun je een weloverwogen reactie geven.**

Je ziet meer details, het valt je op als er iets verandert en je oefent met het opschorten van je oordeel. Hierdoor kun je je kind iedere dag met een frisse blik bekijken.

Wat doe je met deze observaties?

Observaties kunnen je op verschillende manieren helpen. Je leert dat ieder kind zich op zijn eigen unieke manier ontwikkelt. Je kunt de belangstelling van je peuter volgen en zorgen dat hij nieuwsgierig blijft naar zijn omgeving. Je ontdekt mogelijkheden en bent minder geneigd om in te grijpen en daarmee zijn nieuwsgierigheid en creativiteit te beperken. Maar je ziet ook wanneer het nodig is om rustig in te grijpen omwille van de veiligheid. Als je al een tijdje aan het observeren bent, vallen je subtiele verschillen in je kind op die je anders wellicht over het hoofd gezien had. Je kunt met deze techniek ook omgevingsfactoren of volwassenen identificeren die bijdragen of juist afbreuk doen aan zijn onafhankelijkheid, bewegingsvrijheid, communicatievaardigheid en andere ontwikkelingsgebieden.

Door te observeren kun je je kind ondersteunen bij zijn aangeboren nieuwsgierigheid en leergierigheid. Deze techniek stelt je in staat om hem op een heldere manier, zonder oordeel of vooringenomenheid, te beschouwen en te zien wat hij kan.

DINGEN DIE WE KUNNEN OBSERVEREN

FIJNE MOTORIEK

- Hoe pakt en houdt je kind voorwerpen vast
- Welke vingers en welke hand gebruikt hij
- Hoe is zijn greep als hij een penseel of een potlood vast heeft
- Met welke werkjes en vaardigheden voor de fijne motoriek is hij aan het oefenen, bijvoorbeeld pincetgreep, rijgen enzovoort

GROVE MOTORIEK

- Hoe gaat je kind staan of zitten
- Hoe loopt hij: afstand tussen de benen of armbewegingen
- Evenwicht
- Welke grof-motorische vaardigheden is hij aan het oefenen
- Draagt de omgeving eraan bij dat hij veel beweegt of wordt hij erdoor gehinderd

COMMUNICATIE

- Geluiden/woorden die je kind maakt om te communiceren
- Lachen
- Intensiteit en duur van huilen
- Andere lichaamstaal
- Hoe drukt je kind zich uit
- Oogcontact bij gesprekjes
- Taalgebruik
- Hoe wordt er op je kind gereageerd als hij communiceert

COGNITIEVE ONTWIKKELING

- Waar is je kind in geïnteresseerd
- Wat probeert hij onder de knie te krijgen, welke activiteiten kan hij zelfstandig doen
- Hoelang is je kind met een activiteit bezig

SOCIALE ONTWIKKELING

- Interactie met anderen – leeftijdsgenootjes en volwassenen
- Observeert je kind anderen
- Hoe vraagt hij om hulp
- Hoe geeft hij anderen hulp

EMOTIONELE ONTWIKKELING

- Wanneer huilt, glimlacht, lacht je kind
- Hoe wordt hij getroost of troost hij zichzelf
- Hoe reageert je kind op vreemden
- Hoe gaat je kind om met afscheid nemen
- Hoe reageert je kind als dingen anders gaan dan hij wil

ETEN

- Wat eet je kind en hoeveel
- Is hij een passieve of een actieve eter: wordt hij gevoerd of eet hij zelf

SLAPEN

- Slaappatronen
- Hoe valt je kind in slaap
- Kwaliteit van de slaap
- Slaaphouding
- Hoe verloopt de overgang naar wakker worden

ONAFHANKELIJKHEID

- Tekenen van onafhankelijkheid
- Relaties met volwassenen

KLEDING

- Bevordert zijn kleding het bewegen of juist niet
- Probeert je kind zijn eigen kleren aan of uit te trekken
- Heeft je kind een voorkeur voor bepaalde kledingstukken

ZELFOBSERVATIE

- Maak notities van de manier waarop je communiceert: wat zeg je en hoe is de interactie met je kind
- Noteer wat er bij je opkomt terwijl je je kind observeert
- Hoe reageer je als je kind niet wil eten of slapen
- Wat zeg je als je kind iets doet wat je onprettig of ongewenst vindt

SAMENWERKEN

En de anderen dan?	202
Ouders zijn ook mensen	203
Voorkeur voor een van de ouders	203
De sleutel tot samenwerken als gezin	204
De familie meekrijgen	207
Grootouders en verzorgers	207
Een conflict in het gezin	208
Scheiden hoeft geen lelijk woord te zijn	209

EN DE ANDEREN DAN?

Opvoeden doe je niet alleen. Samenleven als gezin kan op veel verschillende manieren: als echtpaar, partners, eenouder, met grootouders in hetzelfde huis, ouders van hetzelfde of andere geslacht, gescheiden, met verschillende culturele achtergronden, enzovoort. Naarmate de maatschappij evolueert, zal de variëteit in gezinssamenstellingen alleen maar toenemen.

Hoe ons gezin er ook uitziet, we maken daarnaast deel uit van een groter samenlevingsverband – een uitgebreide familie. Dat hoeft niet per se om bloedverwanten te gaan, het kunnen ook vrienden zijn, vrienden uit een oudergroep, schoolvrienden, mensen die je kent uit de groentewinkel in de buurt. Al deze mensen maken deel uit van het leven van jouw gezin.

Er kunnen zich de nodige vragen aandienen als je in je eentje, met een partner of een uitgebreide familie je kinderen opvoedt.

- Na lezing van dit boek wil je misschien graag dat jouw ‘familie’ ook een aantal van de ideeën gaat toepassen. Hoe krijg je ze mee?
- Aan welke waarden en normen hechten we in onze familie?
- Spreek je net zo met je peuter als je met de andere gezinsleden doet? Luister je ook op dezelfde manier?
- Welke plaats hebben de gevoelens van volwassenen in de Montessori-aanpak, die uitgaat van het kind?
- Wat als je peuter de voorkeur heeft voor een van de ouders?
- Hoe zit het met een grootouder of verzorger? Kunnen zij deze aanpak toepassen?
- Wat als jij en je partner uit elkaar gaan? Welk effect zal dat hebben op jullie kind? En hoe kan dat toch een positieve ervaring worden?

Dit zijn belangrijke vragen. Om een begin te maken, volgen nu een aantal gedachten die in lijn zijn met de Montessori-aanpak.

OUDERS ZIJN OOK MENSEN

Voor je het weet, draait alles in je leven om de kinderen. We schuiven onze eigen behoeften opzij of voelen ons schuldig zodra we een keer iets voor onszelf doen.

We zijn allemaal mensen, die het verdienen dat hun behoeften vervuld worden. Je kind volgen betekent niet dat je jezelf wegcijfert. Werk met je kind samen en kom op voor jezelf als dat nodig is.

We gunnen onze kinderen heel veel vrijheid. Maar je mag je eigen verlangens ook kenbaar maken – bijvoorbeeld de behoefte om even tot rust te komen, als je kind 's avonds in bed ligt. (Kijk ook eens in de tabellen met gevoelens en basisbehoeften op pag. 240-248)

Maak tijd voor de relatie met je partner. Je partner is ook een mens. Jullie relatie is heel belangrijk. Zonder die relatie had je misschien nooit een kind gekregen. Toch vergeten we vaak om deze relatie prioriteit te geven.

Ooit hoorde ik een prachtig voorbeeld van een Frans gezin met vier kinderen. Wanneer de ene ouder thuis kwam van het werk, ging die zitten, dronk een glaasje wijn en praatte zo'n tien minuten bij met de andere ouder zonder meteen aan de avondroutine te beginnen. Ondertussen sprongen de ouders niet op om hun kinderen te hulp te schieten. De kinderen leerden dat dit moment aan hun ouders toebehoorde. De ouders lieten zien dat hun relatie belangrijk is.

En dat ouders ook mensen zijn.

VOORKEUR VOOR EEN VAN DE OUDERS

Peuters en kinderen gaan door fases waarin ze een voorkeur voor een ouder hebben. Dan willen ze alleen maar dat die ouder hen in bad stopt, verhaaltjes voorleest, aankleedt of instopt. Als dit lange tijd aanhoudt, kan de andere ouder dat vervelend vinden of van het kind vervreemd raken.

Er bestaat geen pasklare oplossing voor dit probleem, maar hier zijn een paar dingen om over na te denken.

AUSTRALIË

Kylie, Aaron, Caspar, Otis en Otto
Hoe wij Montessoriën

'Hoeveel je ook leest, toch adviseer ik ouders altijd om naar een ouder-kindcursus te gaan en Montessori persoonlijk te ervaren.'

'Hij leert nog steeds heel erg concreet. Ik vind het heerlijk om hem te observeren als hij in zijn element is. Hij bakt graag toetjes en geniet ervan om voor het hele gezin te koken. Hij vindt het heerlijk om lekker te knoeien met kunstwerken en is graag in het gezelschap van de rest van de familie. Hij is nog lekker aanhankelijk en we mogen graag met z'n tweeën een boek lezen.'

'Wat mij het meeste aanspreekt bij de Montessoribenadering is de manier waarop de ouders leren hun kinderen te observeren en te volgen. Dat elk kind in zijn eigen tempo leert. Dat is magisch.'

MONGOLIË

Enerel, Bayanaa, Nimo en Odi
Minimoo

'Toen ik het woord Montessori zag, werden mijn ogen pas echt geopend. Die dag kon ik niet slapen; ik heb de hele nacht naar informatie gezocht en ben de volgende dag meteen Montessoriwerkjes gaan voorbereiden voor mijn zoon.'

'Ik denk dat discipline aanleren veel belangrijker is dan de werkjes. Ouders moeten het goede voorbeeld geven. Wij, de ouders, krijgen tijdens het hele proces ook een betere discipline. En we leren van ons kind. Het kost veel moeite, maar we genieten er zo van als ons kind geïnteresseerd is en leert.'

'Ook al zijn mijn huis en onze Montessoriplek klein, toch probeer ik de ruimtes groter te laten lijken. We wonen in een kleine flat. Ik zet alles bij elkaar en bied minder speelgoed tegelijkertijd aan. Zorg ervoor dat er altijd een plek is voor het kind waar hij kan verkennen. En ik denk ook dat je moet proberen om een ruimte gezellig en comfortabel te maken.'

